

Amerika'da Gönüllü Bir Osmanlı Elçisi General Lew Wallace*

Selcen Özyurt Ulutaş**

Gaye Yavuzcan***

Öz

XIX. yüzyıla kadar Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisindeki Ermeniler ve Türkler sorunsuz bir halde birlikte yaşayabilmişlerdi. Fakat gittikçe yayılan milliyetçilik fikrinin etkisine kapılan bazı Ermeni grupların başlattıkları siyasi ve askeri hareketler gittikçe şiddetlenmeye başladı. Özellikle Berlin Antlaşmasının (1878) 61. maddesi sayesinde ayrılıkçı taleplerini uluslararası platforma taşıma imkânına kavuştular. Avrupa'nın ve Amerika'nın dikkatini çekmek isteyen Ermeniler bir taraftan Anadolu'da isyanlar çıkarırken diğer yandan kurdukları siyasi teşkilatlar vesilesiyle yoğun propaganda faaliyetlerine başladılar. Bu çalışma sözde "Ermeni katliamı" propagandalarının öncüsü olan Osmanlı karşıtı faaliyetlerin erken aşamalarında, Amerika içinden Osmanlı sultanı yanlısı bir sesin yükselişini değerlendirmektedir. Bu ses 1881-1885 yıllarında görev yapan Amerikan Büyükelçisi General (Gen.) Lew Wallace'ın sesidir. Çalışma onun İstanbul'daki vazifesi sonrasında Amerika'ya döndüğünde, II. Abdülhamid'e karşı başlayan Ermeni propagandaları karşısında duruş ve tutumunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

II. Abdülhamid, Lew Wallace, Osmanlı, Ermeni, Propaganda.

* Geliş Tarihi: 19 Temmuz 2020 – Kabul Tarihi: 30 Kasım 2021

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Özyurt Ulutaş, Selcen, ve Gaye Yavuzcan. "Amerika'da Gönüllü Bir Osmanlı Elçisi General Lew Wallace." *bilig*, no. 100, 2022, ss. 211-245.

** Dr. Öğretim Üyesi, Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü – Uşak/Türkiye
ORCID:0000-0002-7235-354
selcen.ozyurt@usak.edu.tr

*** Dr. Öğretim Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü – İzmir/Türkiye
ORCID: 0000-0003-1018-4256
gaye.yavuzcan@idu.edu.tr

Giriş

XIX. yüzyılda dünya, devrin büyük devletlerinin iç siyasetlerinde ve buna bağlı olarak uluslararası arenada da pek çok değişime sahne olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu için ıslahatlar, Batı'ya karşı denge siyaseti, bu siyaseti zorunlu kılan koşulların beraberinde getirdiği tavizler gibi meselelere ayrıca isyanlar ve karışıklıklar eşlik etmiştir. Asrın ilk çeyreğinden itibaren Osmanlı Devleti, Batı için artık Doğu Sorunu haline gelirken, bir önceki yüzyılın son çeyreğine doğru Amerika Birleşik Devletleri yeni bir bağımsız güç olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Yeni sorunlarla mücadelede halindeki kadim devlet Osmanlı ve eski hamilerinden sıyrılıp fiilî bağımsızlığını gerçekleştirmek arzusundaki Amerika Birleşik Devletleri, ikincisi için nispeten erken bir tarih olan 1830'da imzaladıkları ticaret anlaşması ile resmî temaslarını sağlamışlardır. Amerika Birleşik Devletleri kısa zaman zarfında dünyanın önemli güçleri arasında dâhil olmaya aday hale gelmiş ve bundan sonra uluslararası siyasetin de etkin bir aktörü olmuştur. Aynı zamanda bu devlet, çeşitli sebeplerle ülkelerinden ayrılan farklı milletlerin mensupları gibi, içinde buldukları koşullardan gayrimemnun Osmanlı tebaasından unsurlar için de bir çekim merkezi teşkil etmiştir. Bu unsurlar arasında farklı sebeplerle Amerika'ya giden Osmanlı Ermenileri üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Benzer şekilde hazırlanan birçok yayında Amerika'daki Ermenilerin 1890'larda Anadolu'da yaşanan Ermeni isyanlarından sonra vuku bulan göçleri ile özellikle bu tarihten itibaren Amerika'daki faaliyetleri de çeşitli cepheleriyle ele alınmıştır. Şüphesiz bu faaliyetler bir sonraki asrın başında yaşanacak Ermeni olayları karşısında gelişecek Amerikan kamuoyu tepkisi ve siyasî duruşu üzerinde de etkilidir. Mevcut çalışma, 1890'larda Anadolu'da Ermeni isyanları sırasında yaşanan olaylar karşısında Amerika'da gelişen tutumun belirli bir yönünü, önemli bir tarihsel figür temelinde ele almaktadır. Batı'nın ve Amerika'nın Sultan II. Abdülhamid'i adeta şeytanlaştırdığı bir dönemde gerek Sultan, gerekse Osmanlı Devleti için yürütülen kara propaganda karşısında genel söylemin tersini ifade etmekten çekinmeyen General Lew Wallace, 1881-1885 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin elçisi olarak İstanbul'da görev yapmıştır. Bu yönüyle gerek resmî politika gerekse kamuoyu kanaati üzerinde etkili olması beklenen bir isimdir. Gen. Lew Wallace'ın resmî olarak ifa ettiği görev bir yana, aşağıda değineceğimiz kısa hayat öyküsünde de görüleceği üzere o, özellikle edebî şahsiyeti sayesinde tanınırlığı yüksek olan bir isimdir. Kaleme aldığı *Ben*

Hur adlı roman geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır. Böyle bir durumda Gen. Lew. Wallace'ın yeni filizlenen Ermeni lobileri tarafından serdedilen ve basın organları aracılığıyla halka yayılan görüşler karşısındaki kanaatlerinin belirli bir taban bulmasını beklemek rasyoneldir. Ne var ki bu beklenti, Gen. Lew. Wallace'ın söylemlerinin itibarsızlaştırılması, kıymet görmemesi hatta bazen istihzayla karşılanması suretiyle karşılanmamaktadır. Gen. Lew Wallace'ın gerek Osmanlı Sultanı, gerek Osmanlı Devleti ve gerekse Türklerle alakalı görgü ve bilgilerine kulak tıkanması, ilerleyen süreçte de benzer meseleler karşısındaki tutumun adeta belirleyicisi ve bir ilk örneğidir. Doğuşundan itibaren ve doğası gereği siyasi olan bir meselenin öncülü olan bu aşamada Gen. Lew Wallace'a karşı tutum da bundan sonraki yol haritasını belirlemiştir denebilir. Bununla birlikte gidişatın Gen. Lew Wallace'ın Amerika'daki söylem ve faaliyetleriyle değişmemiş olması, onun Türk tarihi açısından söz konusu dönemde ifa ettiği rolü hiçbir şekilde değersizleştirmez. Gen. Lew Wallace, Ermeni lobilerinin sözde katliam propagandalarına itiraz etmekten de, olaylar ve kişiler hakkında kendi görüş ve yorumlarını her fırsatta dile getirmekten de geri durmamıştır.

Yöntem

Gen. Lew Wallace, ömrü boyunca birçok farklı görev ifa etmiştir. Hukukçu, asker, diplomat kimlikleri olmasına karşın onun en bilinen yönü yazarlığıdır. Amerika'da İncil'den sonra en çok satılan kitap olan *Ben Hur*'un yazarı olması Gen. Wallace'a unutulmaz bir şöhret sağlamıştır. Çocuk denilecek yaştan itibaren yazı yazan ve bu konuda ciddi başarı kazanan Gen. Wallace'ın hayatını en ince ayrıntısına kadar anlattığı otobiyografisi, hakkındaki çalışmaların temel kaynağıdır. Öte yandan Gen. Wallace'ın, Amerikan tarihinin tanıklık ettiği her safhasında etkin bir yer işgal etmesi, onunla alakalı farklı birçok çalışmanın yapılmasına vesile olmuştur.

Osmanlı Devletinin oldukça zor bir döneminde elçilik görevini yürüten Gen. Wallace'ın İstanbul'daki görev yılları da aynı şekilde başlı başına bir çalışma konusudur. Zira son derece çalkantılı ve sıkıntılı bir devirde oldukça kritik görevler üstlenmiş, yalnız temsil ettiği Amerika Birleşik Devletleri ve Osmanlı Devleti'ndeki Amerikan vatandaşları ile ilgili konularda değil, Osmanlı Devleti'nin dış politika meselelerinde de adı geçen bir isim olmuştur.

Mevcut çalışmanın kapsamı onun Amerika'ya döndükten sonraki faaliyetleri ve bunun gördüğü karşılık ile sınırlıdır. Çünkü Amerika'daki Ermeni lobileri tarafından günümüze kadar sürdürülecek olan propagandaların başladığı yıllarda Gen. Wallace, tek başına bedel ödemek suretiyle bu yalanlara karşı mücadele etmiştir. Bu bakımdan çalışma Gen. Wallace'ın Sultan'a ve Türklere dair faaliyetleri ile sınırlı olduğu için iki önemli kaynak kümesinden istifade edilmiştir. Bunlardan ilki Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşividir. Burada yaptığımız taramalar neticesinde Gen. Wallace'dan bahseden belgeler tespit edilmiş ve kullanılmıştır. İkinci kaynak grubu ise 1881-1900 yıllarını kapsayan Amerikan gazeteleridir. Çünkü bu dönemde Amerikan kamuoyunun Türklere hakkındaki birincil bilgi kaynağı gazete yazıları idi. Fakat muhabirlerin gönderdiği ya da gazetelerin yayınladığı yazılar politik ve sosyal yargılarına bağlı idi. Türkiye'de yaşayan pek çok muhabir profesyonel gazeteci değil, diplomatik personel ya da Hıristiyan misyoner idiler. Bu kişilerin Türkiye'nin ilerleme ve reform ihtimaline karşı farklı tutumlar benimsemiş bulduklarından birbirleriyle son derece çelişkili raporlar yazmışlardır (Braden 30). Bu nedenle Amerikan Basın Arşivindeki uzun incelemeler sonucu Gen. Wallace'ın Sultan, Türklere ve Türkiye hakkındaki fikirlerini paylaştığı mükerrer olmayan tüm haberlere, erişilebildiği ölçüde makalede yer verilmeye gayret edilmiştir.

Lew Wallace'ın Sefirlik Öncesi Hayatı

Gen. Lew Wallace'ın hayatı üzerine yapılan çalışmalar bir yana, bizzat kendisi de otobiyografisini kaleme almıştır. Bir anlamda devrin Amerikan tarihinin kısa özeti gibi olan bu hayat öyküsünün cazibesine kapılmadan, konuyu çalışmanın perspektifinden değerlendirdiğimizde, onun hayatını Osmanlı öncesi ve Osmanlı sonrası şeklinde iki safhaya ayırmak mümkündür. Bu ayırım, İstanbul'a gidişinden önceki faaliyetlerinin Amerikan tarihinde işgal etmesine imkân sağladığı mevkie rağmen, Amerika'ya dönüşünde Ermeni propagandalarına karşı tutumunun mevkiine denk bir yankı bulmamasıyla açığa çıkar ve bu özelliğinden ötürü şaşırtıcıdır.

10 Nisan 1827'de doğan Wallace, babasının işi sayesinde devrin şartlarına göre iyi bir hayata sahip olmuştur. Öte yandan kendi ifadesine göre çocukluk ve ilk gençlik yılları annesinin kaybı nedeniyle zor geçmiştir (Theisen 1). Babasının 1837'de vali seçilmesi hayatını ciddi anlamda şekillendirmiştir. Seçimlerden sonra ailesiyle birlikte Indianapolis'e yerleşen Lew'in buradaki

Hükümet binası kütüphanesiyle tanışması hayatının unutulmaz bir anı ve eğitiminde dönüm noktası olmuştur (Farnun 681). Otobiyografisinde Lew Wallace, bu sıralarda tanıştığı ressam Jacob Cox'tan etkilenecek resme ilgisi- nin arttığını ifade etmiştir. Ancak yaptığı resimlerin fark edilmesinden sonra babası “Ülkemizde sanat, günlerini tüketti ve bu günler sizin zamanınıza ulaşmayacak. Resme talep yok. Zengin insanlar çok az ve fakirler de böyle bir zevki karşılayamaz” (50) diyerek resim yapmayı bırakmasını istemiştir.

Gen. Lew Wallace babasının itirazlarına bir süre direnebildiyse de ısrarlar neticesi resim tutkusundan vazgeçmek zorunda kalmıştır. 13 yaşında eğitim almak üzere gittiği Centreville'deki öğretmeni Samuel K. Hoshour, Lew Wallace'ın yazma yeteneğini ilk keşfeden kişidir (Wallace 56-59). Hoshour'un, Wallace'da fark ettiği yazma kabiliyeti onun gayretiyile gelişmiş ve daha çocuk denilecek yaşta ilk romanını kaleme almıştır. *The Man at Arms: A Tale of the Tenth Century* başlıklı 250 sayfalık romanını tamamlaması Wallace'ın yeteneğine olan güvenini perçinlemiştir. Genç Wallace, edebiyatla meşgul iken maceracı yönünü ortaya çıkaran bir karar almıştır. 1843'te, 16 yaşında savaşta Teksaslılara destek olabilmek için evden kaçmıştır. Ancak daha gönüllü yazılmadan yakalanarak eve geri götürülmüştür (Wallace 76-77).

Resimle, edebiyatla meşgul olan ama bir taraftan da savaşmak için evden kaçan Lew Wallace'ın romantik ve maceracı karakteri babasını fazlasıyla rahatsız etmiş, oğlunun sanatla alakadar olmasına açıkça karşı olan babası Wallace'ın hukuk eğitimi alarak sakin bir hayat kurması için baskı yapmıştır. Nihayet babasının telkinleri sonuç vermiş ve Lew Wallace avukatlık lisansını kazandıktan sonra savcı olmuştur (Farnun 682).

Aldığı eğitimin gereği iyi bir işi ve sakin hayatı olan Lew Wallace, bu tekdüzelikten İç Savaş ile çıkmıştır. 1860'ta Abraham Lincon'un Başkan seçilmesinden sonra 11 eyaletin Birlik'ten ayrılarak Konfedere Eyaletleri kurması üzerine 1861'de Amerikan İç Savaşı patlak vermiş ve Lew Wallace bütün görevlerinden istifa ederek savaşa katılmak üzere Indiana'ya gitmiştir. 11. Indiana Gönüller Alayı Komutanı (Forbes 388) olan Lew Wallace 34 yaşında ordunun sivil hayattan gelme en genç Tümgeneralı oldu ise de, 1862'deki Shiloh Savaşı kariyerinde dönüm noktası teşkil etmiştir. Ağır mağlubiyetin nedeni görülen Wallace, Kara Kuvvetleri Komutanı Edwin M. Stanton tarafından görevden alınmıştır (Wallace 25-26).

1878-1881 yılları arasında ise Amerikan tarihinin en popüler haydudu olan Billy the Kidde dâhil olmak üzere bölgede baş gösteren asayiş sorununu çözmek üzere Lincon tarafından Meksika Bölge Valisi olarak atanmıştır (Prince 199-200). Gen. Lew Wallace, onu Amerikan tarihi için unutulmaz kılan romanını da bu dönemde kalem almıştır. Howard Miller, Wallace'ın *Ben Hur* romanının önemini şu şekilde ifade eder: “Ben Hur: A Tale of the Christ, yayınlanmasından sonraki yirmi yıl içerisinde Amerika'da İncil'den sonra en çok satılan ikinci kitap oldu. Ben Hur savaş sonrası yıllarda Amerikan ulusunu birleştirmeye yardım etmiştir.” (153). Walter P. Armstrong da Gen. Lew Wallace ve kitabı için şunları yazmıştır; “Lew Wallace'ın Ben Hur'u bütün zamanların Amerika'da yazılmış en çok satanlar listesinin zirvesindedir. Wallace'a o zamana dek Amerikalı bir yazarın aldığı en büyük mali kazancı sağlamıştır.” (283).

Gen. Lew Wallace'ın İstanbul'a Görevlendirilmesi

Buraya kadar kısaca özetlemeye çalıştığımız üzere Gen. Lew Wallace'ın sanat konusunda yetenekli, romantik ve maceracı bir karaktere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu karakteri onun hayatına, ilişkilerine yön vermiş ve İstanbul'a kadar uzanan bir serüven yaşamasına vesile olmuştur. *Ben Hur*'un yayıncısı Bay Harper'a göre Gen. Lew Wallace'ın İstanbul'a görevlendirilmesinde de romanın etkisi olmuştur. Bay Harper konu ile alakalı anekdotunu şöyle anlatmıştır;

Bir akşam Garfield'a uğradım. Odaya parmakları sayfaların arasında girdi ve bu kitabın hazırlanmasıyla ilgili bir bilgin var mı? diye sordu. Sanırım var, diye yanıtladım. Eh, benim üzerimde güzel bir izlenim bıraktı. Wallace'a Güney Amerika'da, muhtemelen kabul etmeyeceği bir makam önerdim. Sanırım onu Türkiye'de Horace Maynard'ın ölümünden sonra boş kalan yere göndereceğim. Ben Hur'un, Doğu'da imkânlarını geliştirebileceğini düşündürüyorum”. (Wallace 938-941)

Birleşik Devletlerin Ortalçisi sıfatıyla İstanbul'a görevlendirdiği Gen. Lew Wallace ve eşi yağmurlu bir gecede İstanbul'a ulaştıklarında limanda onları Konsolos Gwyn H. Heap karşılamıştır. Ertesi gün Bay Heap onları Tarabya'daki yazlık ikametgâhına götürmüştür. Sonraki gün, Hariciye Nazırı Asım Paşa'dan gelen ulak nazik bir hoş geldiniz mesajı getirmiştir. Ertesi

gün ise Sultan'ın yaveri tebriklerini iletmiştir (Mckee 193-194). Gen. Lew Wallace çiftini ilk davet eden Profesör Grosvenor olmuştur. Grosvenor, o sırada Robert Kolej'de tarih öğretmenliği yapıyordu ve aynı zamanda cemaat başkanı idi (Mckee 195).

Sultan'ın resmî kabul için daveti kendisine ulaştığında Gen. Wallace, Bay Cox ve Profesör Grosvenor'un da kendisine eşlik etmelerini rica etmiştir (Mckee 197). Yıldız Köşkü'nde gerçekleşen görüşmeyi Grosvenor şöyle anlatmıştır;

Buraya bazen taht odası da denilmekle birlikte içinde ne taht ne de oturacak herhangi bir şey vardı. Karşıda, odanın ucunda, orta boylu, herhangi bir takı ya da süs unsuru taşımayan, Avrupaî tarzda giyinmiş, başının üzerinde düz, kırmızı bir fes olan ince yapılı bir beyefendi duruyordu. Bu kibar, mütevazı, adeta çekingen adam, majesteleri Sultan II. Abdülhamid Han, hanedanın kurucusu I. Osman'ın yirmi birinci kuşak torunuydu. Resmî kabul boyunca Gen. Wallace'ın tam arkasında ve ona yakın bulunmam büyük şansı. Görüşme sona eriyordu. Ve şimdi dedi General Wallace, Bay Gargiulo'ya, "Majestelerine söyleyiniz ki, Amerikan halkının temsilcisi olarak kendilerinin elini sıkılmak isterim." Bu duyulmamış ve neredeyse inanılmaz bir istekti. Türkler birbirleriyle dahi el sıkışmazlar. Bir yabancı, bir Hıristiyan ve bir gâvurun, onaylanmış temsilci olsa dahi, Padişahın eline dokunmak istemesi, Ortodoks bir Müslüman'ın zihninde küstah hakaret anlamına geliyor olmalıydı. Ama dedi Bay Gargiulo te reddütle, "Söyle!" diye ısrar etti Gen. Wallace. Hayrete düşmüş Asım Paşa'ya Gen. Wallace'ın talebi aktarıldı. Asım Paşa dili tutulmuş gibi kaldı. Sıra dışı bir gelişme olduğunu fark eden Sultan; "Ekselansları ne istiyorlar?" diye sordu. Asım Paşa, İngilizceye çevirmenin imkânsız olduğu dolambaçlı laflarla, adeta efendisinin ayaklarına kapanarak küstah talebi ilettili. Bir an için Sultan da şaşırıldı. Sonra aniden, solgun yüzünde cılız bir ışıltıyla bir adım öne çıktı ve iki el buluştu! Birkaç kelime daha edildikten sonra görüşme sona erdi. (Wallace 960-962)

Gen. Wallace'ın protokol dışı tavrı aslında karakteri düşünüldüğünde şaşırıcı değildir. Ancak Gen. Wallace'ın o anda beklemeyen bu hamlesi, zannedilen aksine Sultan ile arasında tahmin edilmeyen bir diyalogun da başla-

masına vesile olmuştur. Gen. Wallace, Abdülhamid'in teveccühü sayesinde Sultan'ı pek çok defa ziyaret etmiş; ziyaretlerinde bol bol “Türk tütünü ve kahvesi” içmişlerdir. Bir keresinde Abdülhamid, Gen. Wallace için “Amerikalı doğru adamdır” ifadesini kullanmıştır. Grosvenor, Sultanın ağzından çıkan bu cümleyi mektubunda aynen Türkçe haliyle tekrarlar ve bu ifadenin derinliğini, ciddiyetini İngilizce ifade edememenin zorluğundan şikâyet eder. Abdülhamid'in bu iltifatının arkasında, Gen. Wallace'a duyduğu kişisel yakınlığın yanı sıra o dönemde Amerika'yla ilişkileri iyi tutma arzusunun olduğu şüphe yoktur (Kalın 480). Bu ilişkilerde Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu şartların bir etkisi daha söz konusu edilebilir. Bliss, Kırım Savaşı'ndan sonra Türkiye ile Avrupa'nın Büyük Güçleri arasındaki ilişkinin dolaylı olarak Amerikan elçilerinin Bâb-ı Âli ve Sultan ile ilişkilerine de etki yaptığını ifade eder. Bu tarihten sonra Sultanlar ve onların nazırları, Avrupa'nın diplomatik meseleleriyle yakından alakalı olmayan bazı elçilerle daha gayri resmi ilişkiler tesis etmişlerdir. Belçika ve Hollanda elçileri de bu meyanda sayılabilmekle birlikte, bu bakımdan hiçbir ülke elçisi Birleşik Devletler elçileri Maynard, Gen. Wallace ve Straus mertebesinde değillerdir; bu üç Amerikan elçisi için de, her birinin kişisel yahut siyasî, farklı gerekçelerle Sultan'ın dostluğunu kazanmışlardır (Bliss 543).

Elbette Gen. Wallace ile dostluk, devletin politikasına etki edecek mahiyette değildir. Örneğin Gen. Wallace'ın Osmanlı İmparatorluğu'nda baskısı tükenen İncil'in yeniden basılması için yaptığı başvuruya cevap alamaması üzerine Bâb-ı Âli'ye konuyu sözlü olarak iletmesi üzerine, ancak kitabın ilk sayfasında “sadece Protestanların kullanması içindir,” ibaresi yazması şartıyla izin verileceği cevabını alması dikkat çekicidir. Wallace bu şartı reddetmiş, dolayısıyla talep ettiği izin de kendisine verilmemiştir (Erhan 210).

Osmanlı Devleti'nin zor zamanlarında görev yapan Gen. Wallace'ın yoğun bir mesaisi olmuştur. Gerek kendi hatıralarında gerekse diğer çalışmalarda dört yıllık görev süresi hakkında tafsilatlı bilgiler vardır. Ancak Amerika'daki seçimler, Gen. Wallace'ın akıbetini etkilemiştir.

Amerika'ya Dönüş

Gen. Lew Wallace, Sultan II. Abdülhamid ile yakından görüşme ve onu şartlar dâhilinde tanıma imkânı bulduğu dört yılın sonunda Amerika'ya dönmüştür¹. 1885 Amerikan Başkanlık seçimini Grover Cleveland'ın kazanması

Generalin görevinin sonu olmuştur. Çünkü Cumhuriyetçi olan Gen. Lew Wallace teamüllere uyarak Demokrat Partili Başkana istifasını sunmuştur. Sultan II. Abdülhamid ise bu istifa üzerine General’e “Ülkenizdeki seçimler umduğumuz gibi sonuçlanmadı. Başkan Cleveland’a bir mektup yazıp sizin burada devletinizin temsilcisi olarak kalmanıza izin vermesini talep edeceğim” demiştir. Ancak Gen. Wallace kanunlara aykırı hareket edemeyeceğini söyleyerek bu teklifi kabul etmemiştir. Sultan bu sefer de “Ülkenize olan hizmetinizi tamamladıktan sonra neden gelip benim hizmetime girmiyorsunuz? Sizi Paris veya Londra’ya elçi olarak atarım” diyerek başka bir öneride bulunmuştur. Gen. Wallace göre Sultan, bu tekliflerinde samimi ve ciddidir (Wallace 967).

II. Abdülhamid, diplomatik teamüller çerçevesinde, Gen. Lew Wallace’ı İstanbul’dan ayrılmadan evvel onurlandırmak istemiştir. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivine göre 18 Mayıs 1885’te Sultan, Gen. Lew Wallace’a Birinci Dereceden Mecidi Nişan’ı takdim edilmesine karar vermiştir. Gen. Wallace’da Sultan’ın bu olağan üstü iltifatına kayıtsız kalmamış ve bir görüşmelerinde Sultan’a ve Türklere Amerika’da hizmet edeceğini söylemiştir (Kalın 481, BOA. Y.PRK. 00009. 00045.001)². Bu nişan takdimine dair 8 Ocak 1886 tarihli The Indianapolis Journal’da çıkan bir haber dikkat çekicidir. “Souvenirs From the Sultan” başlıklı yazıya göre Sultan, Bayan Wallace’a da Şefkat Nişan’ı takdim etmiştir. Bayan Wallace’a devlet nişanı verilmiş olması önemlidir. Belçika, Flemenk Kraliçelerine, Rus ve Alman İmparatoriçelerine verilen bu nişan II. Abdülhamid’in teveccühüyle bazı sefir eşlerine de takdim edilmiştir. Kaynaklara göre sadece kadınlar için tasarlanmış olan Şefkat Nişan’ı son derece değerli, görüntü bakımında da estetik olması sebebiyle Avrupa monarşisinin sahip olmak istediği bir nişan haline gelmiştir (Turan 509-510). Ayrıca fotoğraflara ilgisi ile bilinen ve çeşitli vesilelerle yabancı ülkelere albümler hediye eden Sultan, Gen. Wallace’a da bir de albüm hediye etmiştir (Wallace 979).

Gen. Lew Wallace’ın Sultana ayrılık hediyesi ise bir köpektir. Wallace, 14 Şubat 1885’te oğluna yazdığı bir mektupta Londra’ya gidip iyi bir köpek arayışını, istediği gibi bir köpek bulmasını ve onu satın alıp İstanbul’a getirtişini, köpeği Sultan’a takdim edişini detaylı olarak anlatmıştır. Söz konusu mektubun başlangıcı ise şu şekildedir: “Sevgili Henry, Sultan günün her saati ve gecenin büyük kısmında çalışıyor. Onun ne kadar yorulduğunu

gördüğümden, Eyüp Camii'nin duvarında asılı bulunan Osman'ın kılıcını kuşanmanın buna değip değmediğini düşünmeden edemiyorum.” (Wallace 979). Wallace'ın mektubundaki bu ifadeler, onun Sultan'ı takdirinin insanî ve içten doğasını göstermektedir.

İstanbul'dan ayrılmasını müteakip Gen. Lew Wallace, Sultan'a verdiği “ülkemde size hizmet edeceğim” sözünü tutmuş, birçok Amerikan şehrini dolaşarak Türkiye ve Türkler hakkında konferanslar vermiştir. Amerikan Basın Arşivinde yaptığımız taramalarda Gen. Lew Wallace ile alakalı yüzlerce haber tespit edilmiştir. Ülkenin en çok okunan yazarı olması, askerî geçmişi, siyasî kimliği gibi özellikleri hakkında çok fazla haber yapılmasına neden olmuştur.

İnternet üzerinden de erişilebilir olan Amerikan Kongre Arşivi üzerinde yapılan taramayla Wallace hakkında çok sayıda haber tespit edilebilmektedir. Bununla birlikte bunların büyük bir kısmı onun diplomatlık öncesi kariyeri yahut edebî faaliyetleri gibi konumuzun dışında kalan hususlara dairdir. Konuyla ilgili olarak başvurulmuş haberlerde ise bazen aynı haberin birden çok gazetede yer aldığı görülmüş, dolayısıyla bu hususta da eleme yoluna gidilmiştir. Bu perspektiften Wallace hakkındaki konuyla alakalı ve mükerrer olmayan haberlerin kronolojik olarak değerlendirilmesine gayret edilmiştir.

Amerikan Basınında Sultan II. Abdülhamid ve Gen. Lew Wallace

Daha önce de ifade edildiği üzere 1878 Berlin Anlaşması sonrasında Osmanlı Devleti'ndeki bazı Ermeni gruplar ayrılıkçı taleplerini uluslararası platforma taşıma imkânı bulmuşlardır. Anadolu toprakları üzerinde kurmak istedikleri bağımsız Ermeni devletinin temellerini Amerika ve Batı ülkelerinde atmak isteyen gruplar özellikle basın yoluyla kamuoyu oluşturmaya gayret ediyorlardı. Osmanlı Devleti'ni hususen Sultan II. Abdülhamid'in şahsını hedef alarak Amerikan kamuoyunda ezilen Ermeniler algısını yaratmak için çeşitli haberler ve yazılar yayınlıyorlardı. Gen. Wallace böylesine yoğun bir propaganda döneminde şehir şehir dolaşmış ve gerçekleri anlatmaya gayret etmiştir. Ancak aşağıda da görüleceği üzere neredeyse basın üzerinden bir savaş başlamış ve hem Sultan'ın şahsına hem de Gen. Wallace'a dair ifadeler gittikçe ağırlaşmıştır.

Amerikan basınında Sultan II. Abdülhamid'e dair ön yargı o kadar yoğundur ki 8 Eylül 1881 tarihli ilk haberden itibaren bunu görebilmek mümkündür.

The Salt Lake Daily Herald'da, Gen. Lew Wallace'ın, II. Abdülhamid'e güven mektubunu vererek görevine başladığından bahsedilmiş ve kendisinin her iki ülke arasında dostane ilişkiler kurmak için çalışacağına dair sözleri aktarılmıştır (*The Salt Lake Daily Herald* 8). Haberde dikkat çeken ise başlığıdır. Görevine daha yeni başlayan, Sultan ile ilk defa görüşen Gen. Wallace'a "Sultan sempatzanı" gibi manidar bir yakıştırma yapılmıştır.

Taramalarımıza göre dönüşünden sonra konferanslarına başlayan Gen. Wallace'ın konuşması hakkında ilk haber 1886'da yayımlanmıştır. The Indianapolis Journal'da Generalin şehirde vereceği konferansa dair oldukça tafsilatlı bilgiler verilmiştir. Haberin önemli kısımları şöyledir;

Generalin Türkiye ve Türkler hakkında vereceği konferansın önemli başlıkları şunlardır; önce Türklerin menşeleri, kim oldukları, nereden geldikleri ve görünüşleri hakkında kısa bilgiler verecektir. Osmanlıların nasıl görüldüğüne dair ve kadınlarla ilgili soruları yanıtlayacaktır. Ardından Türklerin kahramanlıklarından, fetihlerinden örnekler vererek Asya'dan Balkanlara nasıl ilerlediklerini izah edecektir. Sonra Boğazın ve İstanbul'un güzelliklerini anlatacaktır. Wallace, Türklerin karakterlerinin anlaşılabilmesi için dinleyicilerle yaşadıklarını paylaşacaktır. Ancak en önemlisi Gen. Wallace dinlemeye gelenlere Sultan Abdülhamid hakkında önemli bilgiler verecektir. Bu sayede tüm bildiklerini Sultanın düşmanı olan İngilizlerden ve Yunanlılardan öğrenen çoğu Amerikalının Sultana dair olumsuz düşünceleri değişecektir. General, katılanlara Sultanın yabancı misafirlerine verdiği akşam yemeklerinden, davetlerden bahsedecektir. Konferansta son olarak Türkler arasında yaygın olan çok eşliliğe yer verilecektir. Bu bölümde konu harem, kadınların eğitim ve oy hakları olacaktır. Kesinlikle hiçbir Amerikalı, General Wallace'ın sahip olduğu Türkleri inceleme ve tanıma imkânına sahip değildir bu nedenle Generalin konferansı büyük bir ilgi görecektir. (*The Indianapolis Journal* 12)

Yazıdan açıkça anlaşılacağı üzere 1886'da Amerikan kamuoyunda Sultan II. Abdülhamid ve Türkler hakkında ciddi bir olumsuz algı vardır. Gen. Wallace konuşmalarında Sultan ve Türkler hakkında kasıtlı, yalan bilgi veren Yunanlıların ve İngilizlerin iftiralalarına cevap vermeyi amaçlamaktadır. Onların, Türkler hakkında yarattıkları olumsuz imajı değiştirme arzusundadır.

1886 yılının Mayıs ayında yine *The Indianapolis Journal*'da Gen. Wallace ile yapılmış uzun bir röportaj yayınlanmıştır. Emekliliğinden sonra yapacaklarını anlattığı söyleşinin çalışmamız için önemli noktası Generalin, Sultan Abdülhamid'i kötölemek maksadıyla çıkan ve Amerika'da ilgili dönemde uzun süre ısrarla tekrar edilen bir haberi yalanlamasıdır. 1882'de ilk önce *San Francisco Wasp*'da (1) sonra *Terre Haute Saturday Evening Mail* (3)'de ve kısa sürede Yeni Zelanda'ya kadar neredeyse tüm dünyaya yayılan yalan haber, baştan aşağı Sultan'ın şahsına yönelik iftiralarla doludur. Elbette ilgili yazıdaki ithamların tekrar tekrar yazılarak gündemde tutulmak istenmesi Sultan Abdülhamid'e ve Türklere yönelik oluşturulmak istenen algının anlaşılması bakımından çok önemlidir. "İstenmeyen Hediye, Bayan Wallace, Sultan'ın Çerkez Güzeli Armağanını Nasıl Aldı" başlıklı yazıyı şöyle özetlemek mümkündür:

Bir gün Bayan Wallace, İstanbul'da evinde otururken kapı çalmış, Sultanın iki hadım hizmetçisi baştan aşağı örtüler içerisinde genç bir kız getirdiler. Bayan Wallace'a; "Sultan size en seçkin, güzel kölesini hediye olarak gönderdi" dediler. Köle kızı gören Bayan Wallace büyük bir şaşkınlıkla "Bu kadın evimizde ne yapacak?" diye sordu. Bunun üzerine Sultanın yaveri büyük bir memnuniyetle gülererek; "Bay Wallace uyandığında ona kahvaltısını, kahvesini getirecek, kıyafetlerini giydirecek" dedi. Bayan Wallace bunu duyunca sinirden dişlerini gıcırdattı ve ardından büyük bir hiddetle "hadi git, sana söylüyorum, saygın bir aileye bu şekilde davetsiz gelmek büyük bir utanmazlık" diyerek bağırdı. Bayan Wallace sinirle bu şekilde bağıırken Bay Wallace eve geldi. Bir bakışta durumu anladı. Fakat büyük bir çelişki içerisinde kaldı. Karısına "Eğer sultanın bu hediyesini geri gönderirsek, onu Birleşik devletlere savaş açacak ve bizi öldürtecek kadar delirebiliriz" dedi.

Habere göre Sultan II. Abdülhamid, Gen. Wallace'a Çerkez bir genç kızı köle olarak hediye etmiştir. Bayan Wallace, kızı görünce çok sinirlenmiş ve kızın derhal geri gönderilmesini istemiştir. Gen. Wallace ise bu hediyeyi geri gönderecek olurlarsa Sultanın uluslararası bir savaş çıkartacak kadar delireceğini iddia etmiştir. Sultan II. Abdülhamid'e böylesi bir iftira atılmasının sebebi nedir diye bakıldığında cevap açıktır. Osmanlı karşıtı bir kamuoyu oluşturulmaya çalışılırken, farklı tabakalara mensup geniş kitlelerin ilgisi-

ni çekebilecek bu anekdot, içkin olduğu olumsuz imajla Amerikan halkına dönük bir algı yönetiminin aracıdır. Bu yönüyle konumuz için önemli olan bu olayı Gen. Wallace'ın yalanlamasının, yalan haberin kendisi kadar ilgiye mazhar olmamasıdır.

Gen. Lew Wallace'ın doğrusunu anlattığı ve yıllarca tekrarlamak zorunda kaldığı ama yalanı kadar itibar gösterilmeyen olayın gerçeği şöyledir;

Generalden bana (gazeteci) padişahın ona verdiği Çerkez kızın resmini göstermesini rica ettim. Çünkü bu konuda çıkan bütün gazete ve kitapları okuduğumu söyledim. Güldü ve beni bitişik odaya götürdü. Büyük, rüya gibi gözleri olan, oryantal kostümle zengin bir şekilde kaplanmış küçük bir Türk kızının, dolgun ve durgun portresini gösterdi. Resim nadir bir güzellikteydi. Sonra General, çok değerli olan bu resmin kendisine nasıl hediye edildiğini anlattı. Generalin Türkiye'de elçilik görevi devam ederken Sultan ona her zaman bir hediye veya başka bir görev teklifinde bulunmuş, diplomatik olarak bir şeyi kabul etmesi konusunda ısrar etmiş. Hatta onu (Wallace) temsilcileri yapmak istemiş. Wallace ise, Amerikan yasalarına göre memurların hediye alamayacağı, yabancı devletler için çalışamayacağı konularında bilgilendirmiş. Sultanın bu açıklamadan pek tatmin olmadığını gören General, ona (Sultana) kendisine yasal yollardan nasıl hediye verebileceğinin yolunu gösterdi ve ancak hizmet süresinin bitiminde iade edilmek suretiyle hediye alabileceğini anlattı... Bir gün, Sultan ile otururlarken, Sultan ona, onu neyin memnun edeceğini sorduğunda, Wallace, eski saraydaki Çerkez kız tablosuna hayran olduğunu söyledi. Bunun üzerine Sultan, tabloyu Generale hediye etti. General Amerika'ya dönünceye kadar resim onda kaldı. İstanbul'dan ayrılmadan önce tabloyu Sultan'a geri getirmeyi teklif ettiğinde ise Majesteleri onu almayı kabul etmedi. General Wallace da o zaman değerli hediyeyi yasal olarak kabul edebileceği bir durumdaydı. (*The Indianapolis Journal* 2)

Röportajı yapan gazetecinin de ifade ettiği gibi birçok defa yazılan köle kız hediyesinde bahsedilen Çerkez Kız bir portredir. Gen. Wallace da bunlara gülerek cevap vermiş, yazılan her şeyin yalan ve iftira olduğunu bizzat gazeteciye göstermiştir. Ancak söz konusu lobiler yıllarca aynı yalanı kullanmaktan vazgeçmemiştir. Bu örnek göstermektedir ki, Sultan II. Abdülhamid

ile alakalı olumsuz intiba sağlayabilecek her türlü dezenformasyon, bunu gerçekleştirenlerin esas odağı olan konudan bağımsız ithamlar gündemde tutulmak suretiyle yapılmakta, Sultan'a ilişkin olumsuz bir algı kamuoyunda inşa edilmektedir. Gen. Wallace'ın konuyla doğrudan ilgisi onun isminin Sultan ile yakın ilişkisiyle anılmasını kuvvetlendirmekte; bu örnekte anekdotun mizahi yönüyle adeta itibarsızlaştırılması ve zihinlerde isminin önceki etkisinin farklı bir algıyla ikame edilmesini doğurmaktadır.

Gen. Lew Wallace Dakota şehrinde verdiği Türkler ve Türkiye konferansı 13 Ağustos 1886'da haber yapılmıştır. Konferansta Türklerin, çocuklara ve hayvanlara karşı büyük sevgilerinin olduğundan bahseden Gen. Wallace, Türk erkeklerinin en çok kadınlarından korktuklarını söylemiştir. Türklerin asker, kahraman ve cesur bir halk olmalarının yanında çok kibar insanlar olduklarını da ilave etmiştir. Amerikan halkının Türkler hakkındaki bazı yanlışlarını da düzelteren Gen. Wallace, Türkiye'de çok eşliliğe izin verildiğini ama bunun yaygın olmadığını ayrıca Haremdeki kadınların da hiçbir şekilde köle olmadıklarını özellikle belirtmiştir. Sözlerine yine Sultanın eşsiz kabiliyetine ve karakterine övgüler dizerek son vermiştir (*The Hope Pioneer* 2).

Gen. Lew Wallace'ın Osmanlı anlatımları elbette sadece Sultan Abdülhamid ile sınırlı değildir. 10 Şubat 1887'de Brooklyn Müzik Akademisi'nde yaptığı konuşmada Türklerden büyük bir övgüyle bahsetmiştir. Türkiye'de hiçbir zaman sarhoş bir Türk'e denk gelmediğini ifade eden Gen. Wallace, yine Türklerin son derece kibar ve dindar insanlar olduğunu söyledikten sonra Haremle ilgili hikâyelerin anlatanların hayal ürünü olduğunu belirtip Türkiye'de çok kadınlı evliliğin yaygın olmadığını, kimsenin bakabileceğinden daha fazla kadınlı evlenmesine izin verilmediğini, kadınların evlerinde mahpus olduklarına dair düşüncelerin yanlış olduğunu anlatmıştır (Kalın 484).

1894 yılının son ayında San Fransisco'daki konferansında ise daha ziyade edebiyatçı kimliği ile İstanbul'dan ve Türklerden bahsetmiştir. İstanbul'un güzelliğini büyük bir tutkuyla tasvir eden Gen. Wallace, başkenti her sınıftan ve her milletten insanın kaynaştığı yer olarak tanımlamıştır. Türklerin hayvanlara daima şefkatle davrandıklarını, atlarına asla vurmadıklarını, köpeklerinin ise özgür ve rahatsız edilmeden yaşayabildiklerini anlatmıştır. Türk erkeklerinin kadınlarına çok saygı duyduklarını ifade eden Gen. Wallace, Türk erkeğinin dünyadaki en kibar erkek olduğunu belirtip şunu ekle-

miştir; “Bazı Hıristiyanlar arasında nezaket neredeyse hiç bilinmemektedir ancak en mütevazı bir Türk erkeği dahi gerçek bir Chesterfield³’dir” (BOA.HRS.SYS.00069.23.).

Sultan II. Abdülhamid’i ve Osmanlı Devleti’ni hedef alan Ermeni iddialarının Amerikan gündemini meşgul ettiği bir dönemde Gen. Lew Wallace, Salt Lake şehrindeki konferansında; “Sultan Avrupa’nın en yetenekli diplomatıdır. Tek bir hatanın onun için ölümcül olacağı bilinciyle dengeli hareket eder. Ama hata yapmaz” demiştir (*The Salt Lake Herald* 3).

1894-1985 yıllarına gelindiğinde ise Amerikan basınında Sultan II. Abdülhamid ve onun şahsında Türklere yönelik yalan haberler daha da artmıştır. Çünkü ilgili senelerde Hınçak ve Taşnak örgütleri peş peşe isyanlar başlatıp Anadolu’yu yangın yerine çevirirken batı medyasındaki uzantıları sayesinde Sultanın emriyle Türklere katliam yaptıklarına dair propaganda yapmaktaydılar. Buna dair bir haber 19 Kasım 1895’de The San Fransisco Call’da “Korkunç Türk’ün Şok Edici Suçları” ve “Sultan Tarafından Kışkırtıldı” başlıkları ile çıkmıştır, Ermenilere karşı uygulandığı iddia edilen zulmün faili olarak doğrudan Sultan işaret edilmektedir. Üstelik yazıda söz konusu iddialara karşı çıkan ya da çıkması muhtemel kişiler için de bir açıklamaya yer verilmiştir. İfade şu şekildedir: “Türkofiller [Türksevici]ler size Ermeni Hıristiyanlara karşı hareketlerin dini bir takibat olmadığını, bilakis tamamen Ermenilerin komplo, fitne ve isyanlarına karşılık gelişen siyasî bir kâkışma olduğunu söyleyeceklerdir.” Devamında Ermenilerin Berlin Anlaşmasından beri Hıristiyan güçlerin himayesi altında üzerlerindeki boyunduruktan kurtulmak için mücadele ettikleri, Amerikan misyoner okullarının Ermenilerde ulusal bağımsızlık fikrini canlandırdığı gibi söylemlerin doğru olmadığı ifade edilmektedir. Bu söylemleri geçersiz kılmak üzere öne sürülen argüman ise “eğer bu dinî bir takibat değilse, herhangi bir kişi Müslüman olduğu anda neden ona karşı zulüm duruyor?” sorusudur. Yazıda Türklere bakış açısını ortaya koyan en açık kısımlardan biri ise şu şekildedir: “neden bu vahşi Türk güruhunun halen barışçıl ve kadim halkların arasındaki güzel topraklarda barınmasına izin veriliyor? Eğer medenileşme kapasitelerini ispatlasa idiler – silahlarla fethettikleri halkların koşullarını iyileştirselerdi – varlıklarını sürdürmelerinin bir bahanesi olabilirdi. Ama 400 yıldır onlar Avrupa medeniyetinin ortasında barbar bir güruh olarak kaldılar ve hala

aralarında yerleştikleri barışçıl halkları yağmalıyorlar.” (*The San Fransisco Call*, 19 Nov.).

Diğer yandan yine aynı süreçte Ermenilerin Amerikan kamuoyuna takdiminde övgüler göze çarpmaktadır. Deseret Evening News'un 28 Aralık 1895 tarihli bir yazısının başlığı “Açlıktan Ölen Ermeniler” ve alt başlığı da “Bu İlgi Çekici Halk ve Onları Rahatlatmak İçin İhtiyaç Duyulan Milyonlarca dolara dair her şey” şeklindedir. Yazıda “Doğu'nun Yankeeleri” tavsif edilen Ermeniler için “Küçük Asya'nın en aydınlık, en zeki ve en akıllı halkı” tanımlaması altında Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenilerin yaptıkları mesleklerden ve onların ne kadar iyi eğitilmiş olduğundan söz edilmesinin yanında Ermenilerin dinleri, inançları, evleri hakkında bilgi verilmiş, Ermeni kadınlarının doğulu kadınlar arasında en çekicileri oldukları ifade edilmiştir.

İfade edildiği üzere bu dönemde Amerikan basınında Sultan Abdülhamid'in şahsını hedefe koyarak yoğun bir propagandanın yapıldığını görmek mümkündür. En çarpıcı örneklerden biri ise Amerika'da ilgili dönemde araştırmacı gazeteciliğin öncülerinden kabul edilen Walter Thomas Stead tarafından kaleme alınan “Abdülhamid, Türkiye'nin Sultanı, Yaptığı İyi ve Kötü İşler” başlıklı yazıdır. Yazıdaki şu ifadeler dikkati çeker: “Abdülhamid bütün insanlığın en acınası olanlarından biri addedilmektedir ama ona pek merhamet ya da şefkat gösterilmez. İnsanlar arasında Kayser'in suçları yüzünden papayı suçlama âdeti halen yaygındır ve Abdülhamid de Osmanlı Devleti'nde yaşanan bütün mezalimlerin günah keçisidir.” Yazısına son zamanlarda dünyayı şaşkınlığa uğratan Ermeni olaylarını en iyi bilecek kişi olarak nitelediği Malcom MacColl'dan yaptığı alıntılarla devam eden Stead Türklerin periyodik olarak Hıristiyan nüfusu azaltmaya dönük bir siyaset izlediklerini ifade etmiş ve Türklerin acınası korkaklığının bu sultanı haleflerine nazaran uluorta bir gaddarlığa sevk ettiğini yazmıştır (*The Atlanta Constitution*, 13 Jan).

Yine aynı yılın Eylül ayında Kansas City Daily Journal gazetesinde yer alan “Türkiye'nin Sultanı” başlıklı yazıda Sultan Abdülhamid'den yola çıkarak yapılan yorum şöyledir; “Onun karakteri ve hâkimiyeti hakkında doğru bir fikir edinebilmek için onu kendi standartlarımıza göre değerlendirmemeliyiz. O, soyu, toprakları ve medeniyeti açısından değerlendirilmeli. Onun suçu, Türklerin suçudur.” (*Kansas City Daily Journal*).

Türkiye'nin Sultanı başlıklı, neredeyse bir sayfayı dolduracak hacimdeki bir başka yazıda ise Sultan II. Abdülhamid o sıralarda “dünyanın en merak uyandıran adamı” olarak tanımlanmıştır. Sultan'ın idaresinden yalnız Hıristiyan uyruklarının değil, Müslümanların da memnuniyetsizliği ifade edilmiş, Abdülhamid, kendi sadrazamlarından birinin ağzından *kuruluşundan itibaren imparatorluk tabtına oturmuş en tehlikeli kişi* olarak nitelenmiştir. 1896 Osmanlı Bankası Baskını hadisesine atıfla, hadisenin akabinde çıkan olaylarda 6000'den fazla kişinin (elbette kastedilen Ermenilerdir) katledildiği, Sultan'ın bu katliamı durdurabilecek gücü olduğu halde Müslüman tebaasının üç gün boyunca Ermenilere zulmetmesine izin verdiği kaydedilmiştir. *Onun Hâkimiyeti Altında Hıristiyanlar* alt başlığında [Amerika'daki] kölelik zamanında güneyleki hiçbir kölenin Türkiye'de yaşayan bir Hıristiyan kadar hor görülüp eziyete maruz kalmadığı ifade edilmiştir. Zaman zaman büyük Güçlerin baskısıyla Hıristiyanların şartlarında iyileşmeye dönük sözde reformlar yapılsa da bunların reformları basmak için kullanılan kâğıt kadar değerinin olmadığı belirtilmiştir. Yazıda Abdülhamid için İngiltere'de hakkında çıkan bir kitapta [Malcolm MacColl, *The Sultan and the Powers*, Longman 1896] yer alan ifadelerin abartı olmadığı ifade edilmiştir ki bunlardan bazıları “vahşi barbar”, “on dokuzuncu asrın en muazzam suçlusu”, “yanında Karın deşen Jack'in adeta saygın bir figür olarak kaldığı bir alçak,” “Yıldız Sarayı'ndaki suçlu manyak” şeklinde olup görüldüğü üzere son derece ağır ithamlardır (*The Seattle post-intelligencer*, May 30)

15 Haziran 1897 Tarihli *Waterbury Democrat* gazetesinde ise “Abdülhamid'in Günahları” başlıklı bir sütunluk yazıda Abdülhamid, uzun zamandır bütün Avrupa'yı savaşa sürükleme tehdidiyle eşsiz siyasal ortamın merkezî figürü olarak takdim edilmiştir. Sultan'ın Hıristiyan tebaasına karşı olumsuz tutumu vurgulanmış, Osmanlı Bankası Baskını'nı müteakiben yaşanan kargaşa ortamı bu yazıda da Abdülhamid'in Ermenilerin katledilmesine göz yumduğu bir hadise olarak kaydedilmiştir. Sultan'ın müziğe olan ilgisi “bu korkunç siyasî canavarın müziği sevmesi şaşırtıcıdır” şeklinde belirtilmiştir (*Waterbury Democrat*, 15 Jan.).

15 Ekim 1897 tarihli *The Portland Daily Press*'te de aynı şekilde Sultan Abdülhamid'i çeşitli yönleriyle konu alan bir yazı çıkmıştır. “Sultan Hakkında Bir Çalışma” başlıklı yazı doğrudan Sultan'ın annesinin Ermeni olduğu (ki, o dönemde çokça dillendirilen bu iddia yukarıdaki yazıda da yer

almaktadır) ve onun saat yapma merakı ile Ermeni nefretinin de bu soydan gelmesiyle alakalı bulunduğu ifade edilmiştir. Onun büyük hayalinin Halife Ömer zamanındaki gibi bir İslâm devleti tesis etmek olduğu ve bu devlette gerçek müminler ile onlar için çalışmak zorunda olan inançsızlardan müteşekkil iki sınıf bulunacağı kaydedilmiştir. Yazıda dikkat çekici olan bir husus, Abdülhamid’in “ruhları satın almada son derece mahir” olduğunun belirtilmesidir. Onun gördüğü çeşitli seviyelerdeki yabancı temsilcileri he-diyeler ve iltifatlar yoluyla etki altında bıraktığı çeşitli örneklerle de destek-lenerek ifade edilmiştir (*The Portland Daily Press*, 15 Oct.).

Muhakkak bu ve benzeri haberlerin sayısını arttırmak mümkündür. Zira ilgili yıllarda içeride isyanlar dışarıdan baskıyla Osmanlı Devletinin parçalanması-na gayret edilmekteydi. Bu şartlar altında Wallace, konferanslarında Osmanlı Sultanının asil, kibar, nazik, düşünceli ve saygıdeğer bir yönetici olduğunu ısrarla anlatmıştır. Gen. Wallace, Ermeni iddialarına karşı Osmanlı yönetimini savunması nedeniyle her konuşmasında Ermeni dinleyiciler tarafından şiddetle protesto edilmiştir. Hatta Boston Ermenileri, 20 Nisan 1900’de ortak bir bildiriyle Gen. Lew Wallace’ı kınamıştır. Gen. Wallace’ın Chicago’da yaptığı bir konuşma sırasında gerginlik iyice artmış ve konuşması yarım kalmıştır. Fakat Gen. Wallace geri adım atmamış 21 Eylül 1900’de Washington’da yaptığı bir konuşmada Sultan Abdülhamid’i savunmaya devam etmiştir.

Zannediyorum ki Türkiye’nin Sultanını bütün Amerikalılardan daha iyi tanıyorum” diye söze başlayan Wallace, “(Sultan) doğru bir insandır ve onun vaadini bir defa bile olsun yerine getirmediğini görmedim... Türkiye’de Hıristiyanlar, Sultan’ın koruması altındadır ve onun koruması olmadan orada kalamazlar. Türkiye’de yaklaşık 3 milyon Yunan ve 4 milyon Ermeni Hıristiyan bulunmaktadır ve Sul-tan onların hepsini kendi tebaası addeder. Onlar olmasa Türk devleti yıkılır; zira Hıristiyanlar ticaret ehli, Türkler savaşçıdır. Fakat yıkılan tek bir Hıristiyan kilisesi ve yıkılan bir misyoner evi yoktur ki Sultan onu yeniden inşa etmesin. Bunun böyle olduğunu biliyorum. Abdülhamid bilgili bir insan ve saygın bir diplomattır. Böyle olmasa, Osmanlı İmparatorluğu şimdiye çoktan paramparça olmuştu; çün-kü Avrupa’da herkes ona karşıdır. O, (bu Avrupa güçlerinin) birlik halinde hareket etmesine mâni oluyor ve böylece tahtını muhafaza ediyor. (Kalın 483-484)

Çıkan haberlerden anlaşılacağı üzere Gen. Wallace düşüncelerinden dolayı yıllarca Ermeni Lobilerinin ağır saldırılarına maruz kalmıştır.

Çalışmamız kapsamında yaptığımız taramalara göre 1900 yılının Nisan ayında Inter Mountain: Butte Montana'da çıkan haber konuyla alakalı olarak doğrudan Gen. Lew Wallace hakkında yayınlanmış en son ve en ağır yazıdır;

Medeni Dünya Ermenilerin katliamından dolayı dehşete kapılırken Sultanın arkadaşı General Wallace'ın Sultanı savunan yazısı çıktı. İstanbul'da, Amerikan hükümetinin temsilcisi iken şahsen Abdülhamid'e bağlanan Lew Wallace, doğulu hükümdarın pek çok tatlı hatırasını da evine getirdi. Ermeni katliamı, Hıristiyan dünyayı harekete geçirirken, Bay Wallace, Sultan'ın infiali önleme imkânı bulunmadığına dair açıklamalarıyla öne çıktı. Şimdi Amerika, Türk Hükümetinden Amerikan vatandaşlarının tahrip edilen mülkleri ve onlara karşı işlenen suçların tanzimini talep ederken, Bay Wallace, dostunu savunmak için yeni bir fırsat buldu... Gen. Wallace'ın Sultan'ı savunması ne onun başkanlık ettiği hükümetin sorumluluğunu azaltır ne de Amerikan halkı tarafından ve Amerikan Hükümetinin uğraşmak üzere olduğu kan dökücü Sultanın karakterinin beyannameyi sayılıp ciddiye alınmayacaktır. (*Inter Mountain: Butte Montana* 3)

Wallace'ın konuya gerçekçi bir zeminde ve Osmanlı karşıtlığına düşmeden bakan tek isim olmadığını ifade etmiştik. Bunlardan önemli bir isim, Amerika'nın Osmanlı Devleti'ndeki temsilcisi Terrell'den başkası değildir. Terrell, bizzat Sultan II. Abdülhamid tarafından Ermeni meselesi üzerine görüşmek için saraya davet edilmiş, Sultan kendisinden Amerikan kamuoyunun aydınlatılması için bu görüşme hakkında ülkesinde bilgilendirme yapmasını istemiştir (Engin). Terrell, Sultan ile yaptığı görüşmeyi 1 Kasım 1897'de Century Magazine'de yayınlamıştır. Türkçe tercümesi mevcut bulunduğu için tamamını tercüme ve iktibas etmediğimiz bu yayınlı alakalı bizim konumuz açısından dikkat çekici bir husus, Terrell'in "Padişah hazretlerinin gayet zeki bir hükümdar oldukları hakkında General Valas ve diğer meslektaşlarım tarafından edilen sözleri teyit etme konusunda hiçbir tereddüdüm yoktur" (Engin) ifadesiyle Wallace'a yaptığı atıftır. Aynı şekilde onun bundan sonraki konuyla alakalı beyanlarında da Wallace'ın ismi karşımıza çıkmaktadır. 26 Nisan 1900'de Evening Times-Republican'a verdiği

bir demeçte Terrell, konuyla alakalı bilgi ve görüşlerini aktarmıştır. Gazetesinin “Terrell Sultan’ı Savunuyor” alt başlığıyla yayınladığı demeçte Terrell, “Gen. Lew Wallace’ın Türkiye Sultanı hakkındaki değerlendirmesine tamamen katılıyorum. Türkiye’ye karşı iddialarımızın özü konusunda büyük bir bilgisizlik var. ...” demektedir. Aynı tarihli *The Indianapolis Journal* da “Eski Orta Elçi Terrell, Gen. Lew Wallace ile Aynı Fikirde” başlığıyla Terrell’in beyanı haber olarak aktarılmıştır. Anlaşılan odur ki, Amerikan basınında hiç olmazsa eldeki iki örnek, Osmanlı hükümeti ve Sultanından yana takınılan her tutumu, Wallace ile özdeşleştirmektedir.

Daha önce, 1895 yılında aynı gazetede “En Zarif Sigara” sloganıyla “Lew Wallace Sigarası” reklamının, Gen. Lew Wallace’ın resmiyle birlikte yapıldığı göz önünde tutulduğunda Wallace’ın kamuoyundaki itibarının ne denli önemli olduğu ve Ermeni söylemlerinin karşılık bulabilmesi için bu itibarın zedelenmesi gerektiği de anlaşılmaktadır. Bu itibarsızlaştırmanın hayatının farklı alanlarına da yansımalarını belirtmemiz gerekir. Gen. Lew Wallace, 1893’te tamamladığı *The Prince of India* adlı romanını Sultan Abdülhamid’e ithaf etmek istemiş ve Ocak 1893’te “bu karakteristik olarak alışılmadık ve dramatik jest” (McKee 239) için Washington’daki Osmanlı yetkililerine başvuruda bulunmuştur. Ne var ki bu teşebbüsüne bir cevap alamamış, muhtemelen talebi Sultan’a iletilmemiştir. McKee, bunun aslında iyi olduğunu belirtir çünkü bu sıralarda Sultan II. Abdülhamid, Ermeni olayları sebebiyle özellikle kötü bir şöhrete sahiptir (1947 239). 1886’da Ludlow’un *The Captain of the Janizaries* adlı kitabı yayınlanmıştır. Bir gazeteci *The Prince of India* ile bu eser arasındaki benzerlikleri fark etmiş ve Gen. Lew Wallace, kitabını 1886’dan önce tertip etmiş olduğu halde, intihalle suçlanmıştır (McKee 244).

29 Nisan 1900’de *The Salt Lake Herald*’da Lew Wallace’ın “Mr. Straus’tan sonra Türkiye’de orta elçi olarak atanmasının düşünülmeyeceğinin kesin bir dille belirtildiği ve Mr. Straus’un görevden çekilmediği” yönünde bir habere yer verilmesi dikkati çeker. Bu bilgi gazetede Amerikan notasına Bâb-ı Âli’den cevap gelmediğine dair haberin hemen devamında aktarılmıştır. Wallace’ın İstanbul’a gitmek gibi bir niyet ve teşebbüsü olup olmadığını söyleyemeyiz ama basında onun İstanbul’a gönderilmesi gerektiğini istihzayla vurgulayan yazılar da çıkmıştır. 21 Mayıs 1900 tarihli *El Paso Daily* gazetesindeki haber, Gen. Wallace, Bay Terrell ve birkaç ay boyunca İstanbul’da kalmış bulunan yazar F. Hopkins’in Sultan’ın hayranları olduğunun ifade

edilmesiyle başlar. Yazı, General'in Türkiye'den talep edilen 90.000 \$'ın tahsilâtı için İstanbul'a gönderilmesi gerektiği yorumuyla sona erer. Haberin algı oluşturmaya dönük mahiyeti, Sultan'ı olumlayan görüşleri çürütmek için, tam tersi bir beyanı mesnetsiz ve münasebetsiz olmasına rağmen doğru kabul etmesiyle açığa çıkmaktadır: Belirtilen isimlerin İngiliz şair William Watson'un Sultan'ı "Abdul Melun" olarak tavsif etmesine "rağmen" onu övdükleri vurgulanmıştır.

1 Mayıs 1900 tarihli *Indianapolis* gazetesinde "Sultan Kötü Bir Adam" başlıklı yazıda Harvard mezunu bir Bulgar olduğu ifade edilen Bay Stoyan Valtralsky'nin Gen. Wallace'ın beyanlarını değerlendirmesine yer verilmiştir. Vatralsky'nin konuya girişinde yaptığı benzetme, yalnız Sultan'a değil, Wallace'a da bundan sonra biçilen rolü de ortaya koyar niteliktedir: "Kabil'in savunucuları ve İskaryot'un hayranları vardı; Abdülhamid'in neden olmasın?" *Ben Hur*'un yazarı için artık Amerikan kamuoyu nazarında inşa edilen kimlik, Kabil ve İskaryot ile benzeştirilen Osmanlı Sultanının savunuculuğudur.

Aynı gazetenin 3 Mayıs 1900 tarihli baskısında, doğrudan Sultan II. Abdülhamid'i itham eden bir yazı kaleme alınmıştır. Sultan'ın hiçbir zaman övgüye değer bir fiille gündeme gelmediği, diğer muktedirlerin zaman zaman iyi işler yaptıkları belirtilerek, Alman İmparatoru, İtalya Kralı, Rus Çarı, Meksika Başkanı ve Belçika Kralı'nın takdir edilecek işlerine örnek verilmiş, Sultan II. Abdülhamid için ise çeşitli ithamlarda bulunularak her zaman kötü işleriyle gündeme geldiği beyan edilmiştir. Konumuz açısından önemlidir ki, bu yazıda da Wallace'ın ismi gündeme getirilmiş, Türkiye'deki Amerikan vatandaşlarına dönük cezasız kalan suçlar olarak, Gen. Wallace'ın görev yaptığı döneme ilişkin örnekler verilmiştir. Yaklaşık yirmi yıl önce gerçekleşen iki münferit olayın örnek verildiği yazıda Gen. Wallace'a karşı ifadeler suçlayıcı olmaktan ziyade, onun girişimlerinin de Osmanlı Devleti'nden sonuç olmayı sağlamadığını vurgulamaktadır. Bununla birlikte onun hakkında artık basına yansıyan haber ve ifadelerin ortak kümesi şablon olarak bu haberde de mevcuttur: Sultan II. Abdülhamid ve Gen. Lew Wallace isimleri ancak ilkinde atfedilen olumsuz fiiller yahut suçlamalarla bir araya gelmektedir.

Gen. Lew Wallace'ın Amerika'daki akıbeti ile Ermeni lobilerinin faaliyetleri arasındaki doğrudan ilişki açıktır. Zira Amerika'daki Ermenilerin yürüttüğü

lobi faaliyetleri doğrudan Gen. Wallace'ı hedef almıştır. 1900 yılının Nisan ayında *Inter Mountain: Butte Montana*'da çıkan söz konusu yazı Gen. Wallace'ın Türkler hakkında bilgi verdiği son yazı olmuştur. Bu yazıdan sonra, Gen. Wallace'ın konferansları hakkında hiçbir bilgi, haber tespit edilememiştir. Gen. Wallace'ın adı, yukarıda değindiğimiz Amerikan tarihinin çeşitli safhalarında işgal ettiği mevki ve oynadığı roller sayesinde tarihten tûmden silinmemiştir denebilir.

Gen. Lew Wallace, 1905'te Cawfordswille'deki evinde hayatını kaybetti. 24 Şubat 1905'te Chanute Times'ta ölümü hakkında çıkan habere göre haftalar süren mide rahatsızlığı yüzünden hiç yemek yiyememiş, sıvı enjeksiyonla beslenmeye çalışılmıştı. Öldüğünde ailesi yanındaydı. Doktoruna söylediği son söz, "artık beni yaratanla tanışmaya hazırım," oldu. Ölümünden sonra bir arkadaşının kızı olan Caroline Ticknor, yazarlar hakkındaki eserine onu da dâhil etmişti. Ticknor'un kaydına göre, "hayatını kaybettiğinde yatırıldığı tabut, kasaba sakini hanımlar tarafından İç Savaş'ın başlarında kendisine takdim edilen bayrağa sarılıydı; yanında otobiyografisinin elde yazdığı son sayfası duruyordu ve göğsünde de Türkiye Sultanı tarafından kendisine bağışlanan madalya iliştilmişti. Bunlar onun askerî, edebî ve diplomatik hizmetlerinin sembolü olarak çok yönü sıfatlarının ve başarılarının sessiz birer hatırlatıcısı idiler" (Ticknor 111).

Sonuç

Amerikan tarihinin tanınmış simalarından Gen. Lew Wallace, yetişkin hayatı boyunca doğrudan ya da dolaylı olarak bu tarihin önemli bir figürü rolünü de ifa etmiştir. Onun bu zaman zarfında katıldığı Amerikan İç Savaşı, yaygın bir çalışma sahası ve popülerleşmiş bir konudur. Doğrudan temasta bulunduğu ve mukadderatına etki ettiği Billy the Kid, hiç olmazsa isim olarak popüler kültürde yaygın olarak bilinen bir şahsiyettir. Onun romanından senaryolaştırılan *Ben Hur*, halen yalnız Amerikan değil, dünya sinema tarihinin önemli ve meşhur bir yapımıdır. Bütün bu özelliklerine rağmen Lew Wallace ismi, en azından ülkemizde hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında, rol oynadığı olaylar ve temasta bulunduğu isimler kadar tanınırlığa sahip değildir. Oysa aynı kişi, Osmanlı topraklarında Amerika Birleşik Devletleri'nin resmî görevlisi olarak yaşamakla ve bu topraklarda önemli bir devre tanıklık etmekle kalmamıştır. Günümüzde halen önemli bir sorun olarak gündeme getirilen Ermeni meselesinin uluslararası ölçekte-

ki ilk ayağını teşkil eden aşamada Gen. Wallace, yeni teşekkül eden Ermeni lobilerinin Amerika'daki faaliyetlerinde kara propaganda karşısında gördükleri ve bildiklerini ifade etmekten şaşmayan bir isim olarak temayüz etmiştir.

Generalin, II. Abdülhamid ile tesis ettiği şahsi dostluğun ötesinde her konferansında Sultan'ın ülkesindeki Hıristiyanlara ve Ermenilere asla kötü davranmadığını, Türklerin kibar ve iyi insanlar olduklarını vurgulaması lobilerin söylemleriyle uyuşmamış ve tepkisini çekmiştir. Bazı Ermeni lobilerinin ve muhtemelen aynı güdüyle yayın yapan gazetelerin Gen. Wallace'ı doğrudan hedef almasındaki en büyük neden muhtemelen onun sıradan bir bürokratin ötesinde devrin en popüler yazarı olmasıdır. *Ben Hur*'un yazarı olması onun konferanslarına ilgiyi arttırdığı gibi anlattıklarını daha inanılır kılmış olmalıdır. Gen. Wallace, her ne kadar resmen Osmanlı Devleti namına çalışmasa da Sultana verdiği sözü tutmuş ve Amerika'da Osmanlı'nın ve onun sultanının gerçek durumunu izaha gayret etmeyi adeta bir görev bilerek hizmet etmiştir denebilir.

Onun bu özelliği Gen. Lew Wallace'ın basın organları aracılığıyla adeta itibarsızlaştırılmasına yol açmış, ancak tespit edilebildiği kadarıyla o, Osmanlı Devleti ve Sultanı hakkında şahsî kanaatini ifade etmekten çekinmemiştir. Bu yönüyle, bir başlangıç mahiyetindeki mevcut çalışmada dikkati çekmeye gayret gösterdiğimiz üzere, Gen. Lew Wallace, Ermeni lobilerinin erken dönemlerinde Amerika'daki faaliyetleri eksenindeki çalışmalar için üzerinde detaylı olarak durulması gereken bir isimdir.

Açıklamalar

- 1 Kalın, Sultan ile Wallace'ın tanışmasına dikkati çekerek, bu hadiseden sonra ikisinin arasında diplomatik normların ötesinde bir dostluk ve güven ilişkisinin geliştiğini ifade eder (Kalın 480). Wallace'ın İstanbul'da geçirdiği dört yıllık süreç içerisinde Sultan ve Wallace arasındaki ilişkinin mahiyeti ve General'in uluslararası konularda Sultan ve politikasına dair izlenimleri başı başına bir çalışma konusu olduğu için dâhil edilmemiştir ancak bunun, Osmanlı-Amerikan ilişkilerinin tarihi kadar Sultan Abdülhamid'in şahsiyeti, Abdülhamid devri Osmanlı dış siyasetinin anlaşılmasında da önem arz eden bir konu olduğuna dikkati çekmekte fayda vardır.
- 2 Dikkat çekicidir ki, 1890'larda Osmanlı topraklarını ziyaret eden ve Ermeni olaylarının bazıları sırasında İstanbul'da olan bir başka Amerikalı, Francis Hopkinson Smith'e de Mecidiye ve Osmaniye nişanları verildiği ifade edilir. Bu

bilginin Smith'in ölümünden sonra Amerikan basınında çıkan haberlerde yer aldığı ifade eden Yavuz, Osmanlı arşivinde ise şimdiye dek böyle bir belgeye rastlanmadığını kaydeder. Bkz. Fikretin Yavuz, "Sıradışı Bir Amerikalının Ermeni Olaylarına Bakışı: Francis Hopkinson Smith," *Vakanüvis*, Vol. 3, Prof. Dr. Azmi Özcan Öğrencileri Özel Sayısı, ss. 468-489, s. 486. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/555445>. Yavuz'un makalesi bir diğer Amerikan aydınının aynı olaylar karşısında Wallace ile benzer bir tutum sergilemesi ancak onun da eleştiri oklarına hedef olmasını göstermesi bakımından ayrıca önemlidir.

- 3 Lord Chesterfield; 1694-1773 yılları arasında yaşamış İngiliz devlet adamı ve edebiyatçı. Oğluna yazdığı mektuplar *Centilmenin Eğitimi* adlı kitapta yayınlanmıştır.
- 4 Burada talep edilen para, Ermeni olayları sırasında zarar gören Amerikan binaları gibi maddi hasarın Osmanlı Devleti tarafından karşılanması içindir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

- BOA. HRS.SYS.00069.23.
BOA. Y.PRK.NMH.002.00011.001.
BOA. Y.PRK.NMH.00002.00034.001.
BOA. Y.PRK.BŞK.00009.00045.001.
BOA. Y.PRK.TKM.00033.00017.001.

Gazeteler

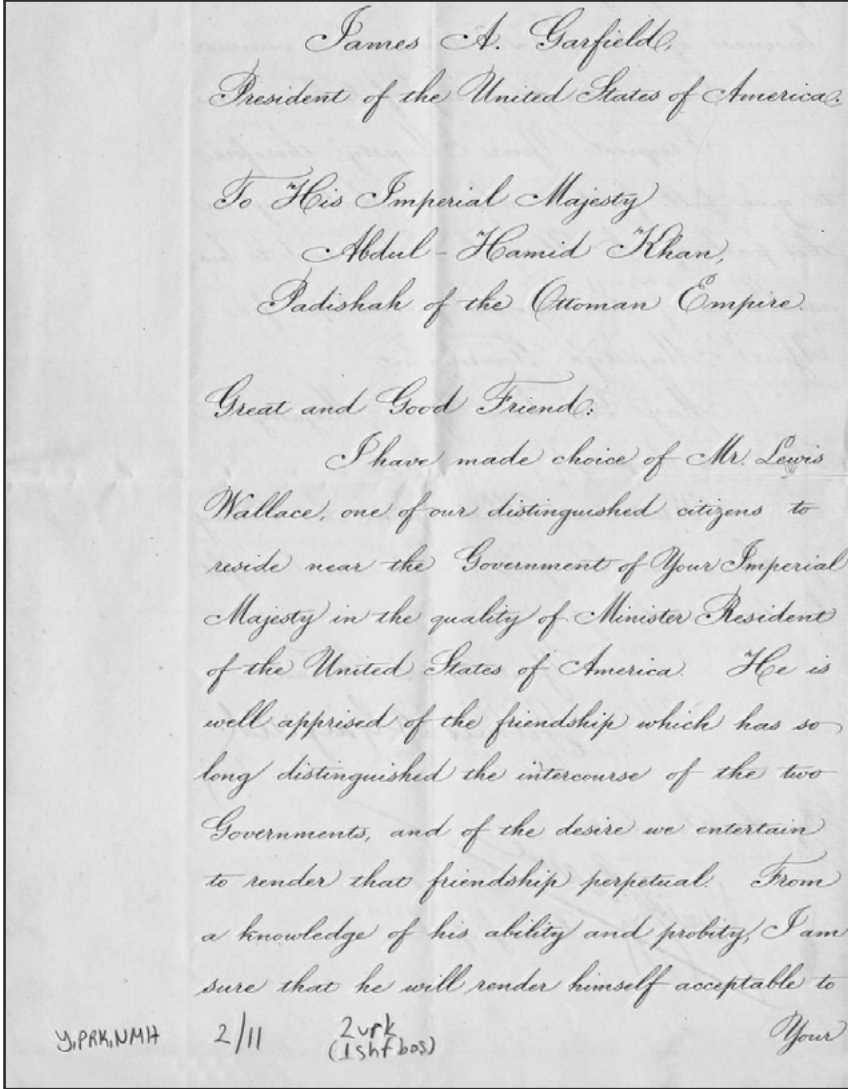
- The Salt Lake Daily Herald*, 08.09.1881.
The Salt Lake Herald, 14.05.1885.
The Salt Lake Herald, 19.05.1885.
The Indianapolis Journal, 08.01.1886.
The Indianapolis Journal, 21.03.1886.
The Indianapolis Journal, 03.05.1886.
The Hope Pioneer, 13.08.1886.
The Indianapolis Journal, 07.11.1886.
The Salt Lake Herald, 21.11.1894.
The Salt Lake Herald, 22.11.1894.
Inter Mountain: Butte Montana April, 1900.
The La Fayette Gazette, 28.04.1900.
El Paso Daily Herald, 21.05.1900.

Araştırma Eserleri

- Armstrong, Walter. "General Lew Wallace: Indiana Lawyer Who Won Fame as an Author." *American Bar Association Journal*, vol. 34, no. 4, 1948, pp. 283-286.
- Braden, Jean Haythorne. *The Eagle and the Crescent: American Interests in the Ottoman Empire, 1861-1870*. Doktora Tezi, The Ohio State University, 1973.
- Bliss, Edwin Munsel. "Turkey and the Armenian Atrocities." "Osmanlı Devleti ile Siyasi İlişki Kurma Girişimleri (1784-1820)." *International Turkish Art Workshop*, ed. Deniz Ünver, Jacksonville, 1896, pp. 9-18.
- Engin, Vahdet. "ABD Elçisi Terel'e Göre Ermeni Olayları." 02.05.2021, <https://turksandarmenians.marmara.edu.tr/tr/abd-elcisi-terele-gore-ermeni-olaylari-ve-ii-abdulhamid/>
- Erhan, Çağrı. "Ottoman Official Attitudes Towards American Missionaries." *The Turkish Year book of International Relations*, no. 30, 2000, pp. 191-212.
- Forbes, John D. "Lew Wallace, Romantic." *Indiana Magazine of History*, vol. 44, no. 4, 1948, pp. 385-392.
- Farnun, George R. "Lew Wallace a Study of a Versatile Life." *American Bar Association Journal* vol. 30, no. 12, 1944, pp. 681-682, 721.
- Gutjahr, Paul C. *Ben-Hur: A Tale of the Christ (1880)*. Anthem Press, 2016.
- Kalın, İbrahim. "Sultan Abdülhamit ve Lew Wallace: Beklenmedik bir Dostluk Hikâyesi." *Ben, Öteki ve Ötesi İslam – Batı İlişkileri Tarihine Giriş*. İnsan Yayınları, 2017.
- Kurat, Akdes Nimet. "Türkiye ile Amerika Birleşik Devleti Arasındaki Münasebetlere Ait Arşiv Vesikaları." *Tarih Araştırmaları Dergisi*, vol. 5, no. 8, 1967, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/818/10381.pdf> (Erişim tarihi: 10.10.2019).
- McKee, I. *Ben-Hur Wallace: The Life of General Lew Wallace*. The University of California Press, 1947.
- Miller, Howard. "The Charioteer and the Christ: Ben-Hur in America from the Gilded Age to the Culture Wars." *Indiana Magazine of History*, vol. 104, no. 2, 2008, pp. 153-175.
- Öztürk, Neslihan. *Türk-Amerikan Diplomatik İlişkileri (1870-1930)*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Prince, Le Baron Bradford. *A Concise History of New Mexico*. The Torch Press, 1912.
- Ryal, Miller Robert. "Lew Wallace and the French Intervention in Mexico." *Indiana Magazine of History*, vol. 59, no. 1, 1993, pp. 31-50.
- Şafak, Nurdan. *Osmanlı Amerikan İlişkileri*. OSAV, 2003.

- Theisen, Lee Scott. *The Public Career of General Lew Wallace*. Doktora Tezi. Arizona Üniversitesi, 1973.
- Ticknor, Caroline. *Glimpses of Authors*. Houghton Mifflin Company, 1922.
- Turan, Namık Sinan. “19.Yüzyılda Osmanlı Diplomasisinde Nişanın ve Madalyanın Sembolizminden Yararlanma Konusunda Bir Örnek: Şefkat Nişanı.” *CIEPO 19 Osmanlı Öncesi ve Dönemi Tarih Araştırmaları*, ed. İlhan Şahin vd., C. 1, İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği Yayını, 2014, ss. 503-517.
- Wallace, Harold Lew. *Indiana Magazine of History*, vol. 59, no. 1, 1963, pp. 19-30.
- Wallace, Lew. *Lew Wallace: An Autobiography*, vol. I/II, Harper & Brothers Publishers, 1906.

EKLER



Belge I. Başkan James Garfield'in, General Lew Wallace'in Ortalçisi olarak Atandığına dair Sultan II. Abdülhamid'e takdim etmek üzere yazdığı Güven Mektubu (1881)

Your Majesty and will conduct the business of the Legation in such a manner as to advance the prosperity of both countries.

I request Your Majesty, therefore, to give full faith to what he shall say on the part of the United States and to his assurances of their sincere friendship for Your Majesty's Government.

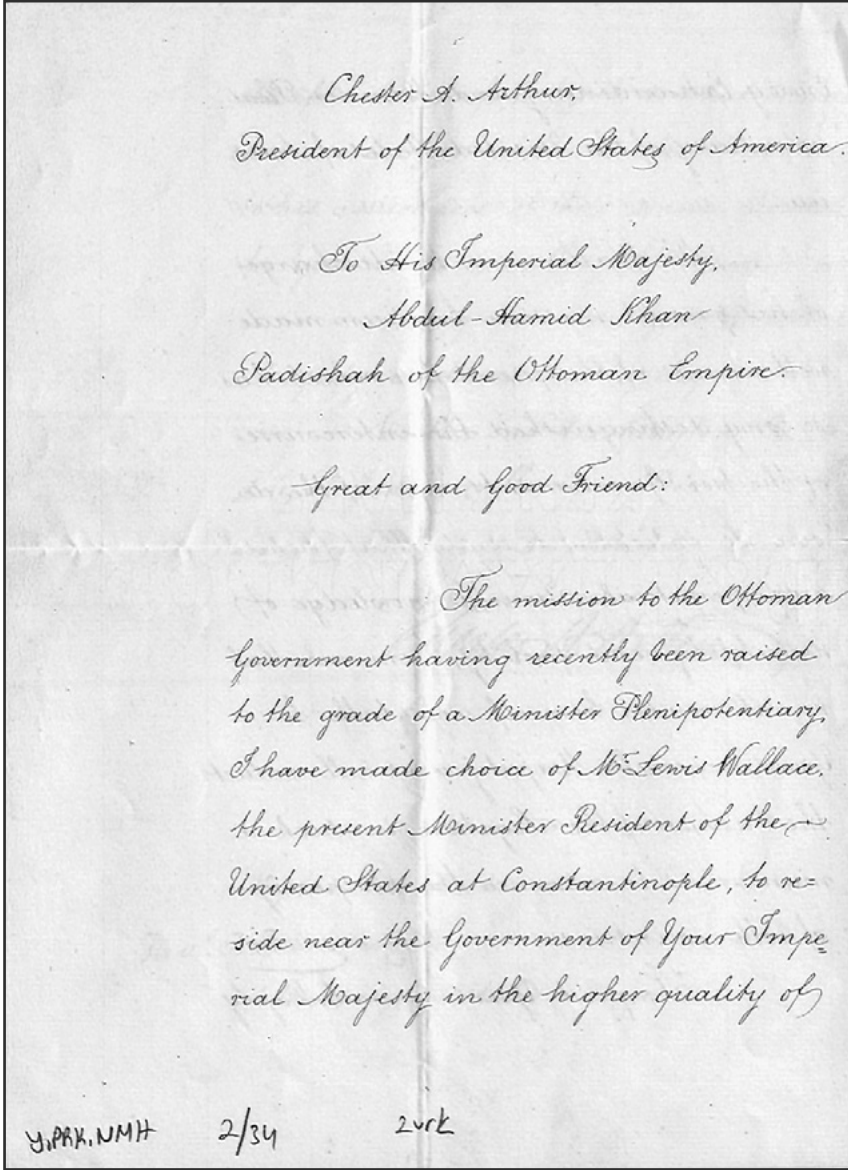
May God have Your Majesty in His wise keeping.

Written at Washington, the 1st day of June, in the year one thousand eight hundred and eighty one.

Your Good Friend,
James A. Garfield.

By the President,


Secretary of State.



Belge II. Başkan Garfield'in ölümünden sonra 1881-1885 yılları arasında Başkanlık yapan Chester A. Arthur'un Gen. Lew Wallace'ı Ortaelçi olarak atadığına dair mektubu (1882)

Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary of the United States of America.

Mr Wallace on the discharge of his present mission has been made well aware of the friendship which has so long distinguished the intercourse of the two Governments; and of the desire we entertain to render that friendship perpetual. From a knowledge of his ability and probity, I am sure that he will render himself acceptable to Your Imperial Majesty and will conduct the business of the Legation in such a manner as to advance the prosperity of both countries.

I request Your Imperial Majesty

therefore, to give full faith to what he shall say on the part of the United States, and to his assurances of their sincere friendship for Your Imperial Majesty's Government.

May God have Your Imperial Majesty in His wise Keeping.

Written at Washington, the 19th day of July, in the year 1862.

Your Good Friend,

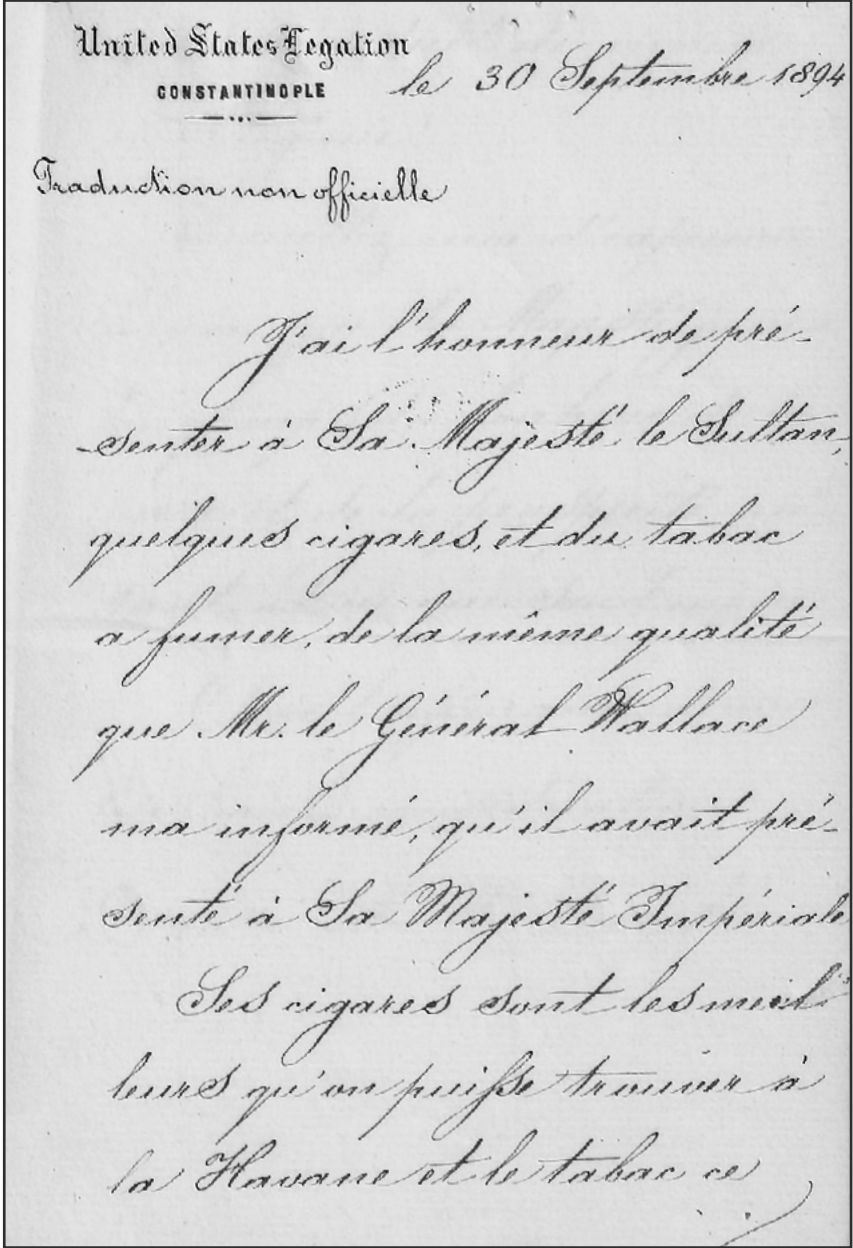
Charles A. Smith

By the President:

Wm. D. Fish
Secretary of State.



Belge III. Gen. Lew Wallace'a Birinci Dereceden Mecidi Nişan'ı takılması-na dair belge (18 Mayıs 1885)



Belge IV. Gen. Wallace'ın, Sultan Abdülhamid'e Havana ve Virginia tütünü hediye ettiğine dair elçilik mektubu (30 Eylül 1894)

2
qui ont produit de mieux
en Virginie.

Permettez-moi d'exprimer
le vœu que Sa Majesté jouisse
longtemps du bonheur de la
paix et de la prospérité au-
tant Lui que Son Empire

Avec l'assurance de ma
très haute considération

(Signé) A. W. Ferrell

A Volunteer Ottoman Ambassador in America; General Lew Wallace *

Selcen Özyurt Ulutaş**

Gaye Yavuzcan***

Abstract

Until the 19th century, Armenians and Turks within the borders of the Ottoman Empire lived together without any problems. However, in that century the political and military movements initiated by some Armenian groups, which were under the influence of the idea of nationalism, began to intensify. Especially because of the 61st article of the Berlin Treaty (1878), these groups had the opportunity to bring their separatist demands to the international platform. The Armenians, who wanted to attract the attention of Europe and America, started intense propaganda activities through the political organizations they established, while revolting in Anatolia on the one hand. This study evaluates the rise of a “pro-Sultan” voice in America in the early stages of anti-Ottoman activities, which were the precursors of the so-called Armenian massacre propaganda. This voice is the voice of General (Gen.) Lew Wallace, the American Ambassador who served between 1881-1885 after he returned to America. In this study, it is aimed to evaluate his stances and attitude in the face of the Armenian propaganda that started against Abdulhamid II.

Keywords

Abdulhamid II, Lew Wallace, Ottoman, Armenian, propaganda.

* Date of Arrival: 19 July 2020 – Date of Acceptance: 30 November 2021

You can refer to this article as follows:

Özyurt Ulutaş, Selcen, and Gaye Yavuzcan. “Amerika’da Gönüllü Bir Osmanlı Elçisi General Lew Wallace.” *bilig*, no. 100, 2022, pp. 211-245.

** Dr., Usak University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History – Uşak / Turkey
ORCID:0000-0002-7235-354
selcen.ozyurt@usak.edu.tr

*** Dr., İzmir Demokrasi University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History – İzmir / Turkey
ORCID: 0000-0003-1018-4256
gaye.yavuzcan@idu.edu.tr

Генерал Лью Уоллес – добровольный посол Османской империи в Америке*

Селджен Озйурт Улуташ**

Гайе Яввуджан***

Аннотация

До 19 века армяне и турки без проблем жили вместе в пределах Османской империи. Однако в этом столетии политические и военные движения, инициированные некоторыми армянскими группами, находившимися под влиянием идеи национализма, стали усиливаться. Особенно благодаря 61-й статье Берлинского договора (1878 г.) эти группы получили возможность вынести свои сепаратистские требования на международную платформу. Армяне, которые хотели привлечь внимание Европы и Америки, с одной стороны, организовав восстания в Анатолии, начали интенсивную пропагандистскую деятельность через созданные ими политические организации.

В этом исследовании оценивается рост «просултанского» голоса в Америке на ранних этапах антиосманской деятельности, которая была предвестником пропаганды так называемой армянской резни. Этот голос – голос генерала Лью Уоллеса, который находился в должности американского посла в Османской империи в период с 1881 по 1885 гг. Цель данного исследования – оценить его позицию и отношение к армянской пропаганде, начатой против Абдулхамид II, после возвращения Лью Уоллеса в Америку.

Ключевые слова

Абдулхамид II, Лью Уоллес, Османский, Армянский, пропаганда.

* Поступило в редакцию: 19 июля 2020 г. – Принято в номер: 30 ноября 2021 г.

Ссылка на статью:

Özyurt Ulutaş, Selen, and Gaye Yavuzcan. “Amerika’da Gönüllü Bir Osmanlı Elçisi General Lew Wallace.” *bilig*, no. 100, 2022, pp. 211-245.

** Д-р, Ушакский университет, факультет искусств и наук, кафедра истории – Ушак / Турция
ORCID:0000-0002-7235-354
selen.ozyurt@usak.edu.tr

*** Д-р, Измирский университет демократии, факультет естественных наук и литературы, кафедра истории – Измир / Турция
ORCID: 0000-0003-1018-4256
gaye.yavuzcan@idu.edu.tr

